Marián Pogány

Neletálne prostriedky - BOLA WRAP, SABRE, VELCRO

Anotácia: Ak po výzve policajta nedošlo k upusteniu od protiprávneho konania, má policajt právo použiť zákonom vymedzené donucovacie prostriedky, a teda aj tzv. neinvazívne technické prostriedky a neletálne zbrane. Aj predmetnými technickými prostriedkami a neletálnymi zbraňami sa bezprostredne zasahuje do základných práv a slobôd osoby, avšak pri ich aplikácii by nemala vzniknúť bezdôvodná ujma, ako aj zásah do ich práv a slobôd by nemal prekročiť mieru nevyhnutnú na dosiahnutie účelu. Autor v príspevku definuje možnosti použitia vybraných neinvazívnych technických prostriedkov, ktoré síce sú vyvíjané, existujú, no prevažne v krajinách východnej časti Európskej únie sa používajú v minimálnej miere. Vzhľadom na špecifickosť a originalitu predmetných neinvazívnych technických prostriedkov a neinvazívnych donucovacích prostriedkov, ako aj ich inovatívne a nutné zavedenie do výkonu policajnej služby, považujeme za dôležité zamyslieť sa nad možnosťami ich využitia v súlade so zákonmi krajín Európskej únie a v súlade so zásadou primeranosti.

Kľúčové slová: donucovacie prostriedky, neletálne prostriedky, neletálne zbrane, putá

Úvod a aktuálnosť témy

Policajt má právo použiť zákonom vymedzené donucovacie prostriedky, ktorými sa bezprostredne zasahuje do základných práv a slobôd osoby. Pri ich aplikácii by nemala vzniknúť bezdôvodná ujma a zásah do práv a slobôd subjektov, proti ktorým sú použité. Použitie donucovacích prostriedkov by nemalo prekročiť mieru nevyhnutnú na dosiahnutie účelu. Pri plnení úloh Policajného zboru sú policajti každodenne vystavovaní rôznorodým situáciám, počas ktorých dochádza k ohrozeniu a porušeniu záujmov chránených zákonom.

Použitím neinvazívnych prostriedkov má policajt eliminovať protiprávne konanie alebo odstrániť hroziace nebezpečenstvo, prípadne existujúce nebezpečenstvo smerujúce proti životu, zdraviu, majetku, alebo narušujúce verejný poriadok. Komplexne, donucovací prostriedok predstavuje právny nástroj. Technický prostriedok, ktorého použitie v súlade so zákonom si policajt zvolí na základe vlastnej úvahy v závislosti od konkrétnej situácie, slúži na zabezpečenie účelu sledovaného služobným zákrokom za dodržania zásady primeranosti vo vzťahu k nebezpečnosti útoku. Medzi základné kritérium výberu vhodného donucovacieho prostriedku patrí závažnosť riešenej situácie.

Policajné sily by mali primárne využívať pri služobných zákrokoch neletálne prostriedky, samozrejme, pokiaľ to situácia v danom priestore a čase dovoľuje. Vývoj bezpečnostnej situácie vo svete si vyžaduje zručnosť pri ich používaní a ich odborné, teda aj bezpečné použitie v zmysle zákonov.

Vo svete, ale aj v našej spoločnosti, v súčasnom turbulentnom období zaznamenávame internacionalizáciu pri narúšaní verejného poriadku, ktorá súvisí aj s rozvojom turizmu, utečeneckej a presídleneckej krízy, nárastu medzinárodných aktivít na území tej ktorej krajiny, či už ide o kultúrno - spoločenské aktivity alebo o športové udalosti, ale aj nárast narušiteľov verejného poriadku. Ich agresivita je zaznamenaná aj v súvislosti s členstvom v takzvaných tvrdých jadrách, a to predovšetkým táborov fanúšikov futbalových, ale aj hokejových klubov. S ohľadom na uvedené, ako aj na aktuálne celosvetové dianie v oblasti bezpečnosti, kde je jednoznačne badateľný nárast agresie pri vzniknutých konfliktných situáciách, nárast používania rôznych zbraní zo strany páchateľov jednotlivo i v dave, čo zvyšuje náročnosť riešenia situácie, považujeme za dôležité venovať pozornosť systematickému rozvoju zručností policajtov pri používaní neletálnych prostriedkov, a to s akceptáciou adekvátneho, nie premotivovaného použitia sily, rýchlosti, efektívnosti, jednoty prevencie a represie.

V súčasnosti nielen prípady v predmetnej problematike zo zahraničia, ale aj prípady v našej krajine jasne poukazujú na nedostatočnú úroveň výstroja a výzbroje príslušných zložiek Policajného zboru, čo je aj problém systematizácie výzbroje a výstroja vo všetkých tzv. „komoditných skupinách“ zahŕňajúcich potrebné dovyzbrojenie a dovystrojenie Policajného zboru. Prax poukazuje na skutočnosť, že záujem o prácu v Policajnom zbore dlhodobo klesá, obzvlášť v radoch mužov, a aj pri dodržiavaní zásad tzv. „gender balance“ (rovnosť žien a mužov - v tomto kontexte ide o posilnenie vyváženého zastúpenia žien a mužov v rozhodovacom procese, podporu rovnosti žien a mužov taktiež mimo územia Európskej únie[1]) si dovolíme tvrdiť, že sa z toho stáva priam bezpečnostný problém.

Z hľadiska zákonnej kategorizácie zaraďujeme neletálne prostriedky, v zmysle § 62 ods. 1 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov, medzi špeciálne donucovacie prostriedky a špeciálne zbrane.

Hlavným cieľom odborného článku je poukázať na potrebu adekvátnej výzbroje a výstroja zakročujúcich policajtov, ale aj poukázať na nutnosť spolupráce a vycvičenosti jednotlivcov v rámci kooperácie činnosti služieb Policajného zboru, poukázať na nárast prípadov hromadného narušenia verejného poriadku, nárast prípadov povolených a nepovolených demonštrácií, výtržností, nárast sily odporu voči zakročujúcim policajtom.

Príklady používaných neletálnych prostriedkov v bezpečnostných zložkách

Neletálne zbrane sú zbrane, ktoré sú výslovne navrhnuté a primárne používané tak, aby zneškodnili útočiace, alebo unikajúce osoby, prípadne nebezpečné zvieratá pri minimalizácii smrteľných následkov, trvalých zranení a nežiaduceho poškodenia majetku a životného prostredia. Na rozdiel od bežných smrtiacich zbraní, ktoré ničia svoje ciele výbuchom, prienikom a fragmentáciou, neletálne zbrane používajú na zabránenie „fungovania cieľa“ iné prostriedky ako hrubé fyzické zničenie.

Neletálne zbrane majú mať jednu alebo obe z týchto vlastností:
1) majú relatívne reverzibilné účinky na personál alebo materiál;
2) v rámci svojej oblasti vplyvu pôsobia na objekty odlišne.

Pomenovanie „neletálne“, teda nesmrtiace, vychádza ako opozitum z anglického výrazu „lethal“ - smrteľný, smrtiaci.

Neletálne zbrane podliehajú prísnym pravidlám ich nasadenia už v manuáloch použitia od výrobcu, ďalej podliehajú pravidlám výcviku na ich použitie. Napríklad policajti môžu používať gumové projektily iba v nevyhnutných prípadoch, v striktne úmernej situácii, a tak ako väčšina neletálnych prostriedkov, nesmú byť cielené na hlavu, krk a genitálie cieľového subjektu. Zameranie neletálnych prostriedkov je všeobecne známe a malo by byť vedome dodržiavané, keďže okrem slzotvorných prostriedkov sa neletálne prostriedky nesmú používať na hlavu, krk a genitálie cieľového subjektu.

Pred použitím neletálnych donucovacích prostriedkov sa policajtom odporúča mať na pamäti niekoľko kľúčových bodov:
- zaistiť, aby sa okoloidúce osoby, teda nezúčastnené osoby nachádzali mimo ich dosahu,
- aby sa obmedzilo vedľajšie poškodenie zdravia i majetku,
- pri použití neletálneho zariadenia na krátku vzdialenosť (1 až 4 metre od cieľového subjektu) sa odporuča strieľať pod ťažisko tela subjektu, t. j. do nôh, aby nedošlo ku zbytočnému zraneniu, zamerať sa na trup a končatiny (zásadne nie na hlavu, krk, genitálie),

[1] https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality_cs

- zabezpečiť, aby použitie nesmrtiacej zbrane nebolo smerované na obzvlášť zraniteľné skupiny (tehotné ženy, staršie osoby a veľmi mladé osoby so zdravotným postihnutím).

Neletálne zbrane možno na jednej strane ľudí desia, no myslím si, že nárastom agresie voči policajtkám a policajtom nastáva čas, keď počas služobných zákrokov nebude chcieť bez neletálnej zbrane v skupine i jednotlivo žiadny policajný operátor pracovať.

Neletálne zbrane je možné použiť proti agresívnej osobe, unikajúcej osobe, no taktiež proti zvieraťu – v týchto prípadoch sa vo všeobecnosti a najčastejšie používajú proti útočiacim psom, ktoré bránia polícii vo vykonaní služobného zákroku. Veľkou výhodou nesmrtiacich zbraní je aj ich farebná odlíšiteľnosť od krátkych strelných zbraní, čo eliminuje zámenu ich použitia, ktorá môže viesť až k fatálnym následkom. Neletálne zbrane svojim netradičným vzhľadom taktiež vytvárajú určitý psychologický efekt voči cieľovej osobe, v neposlednom rade vykazujú vyššiu bezpečnosť a väčšiu škálu zákonného použitia, šetria majetok, zdravie a život.

Odpaľovač „SABRE“ Pepper Spray Launcher

Odpaľovač „SABRE“ Pepper Spray Launcher je ideálny na použitie ako neletálny prostriedok aj vzhľadom na svoje relatívne malé rozmery a na prvý pohľad netradičný vzhľad. Po nabití táto neletálna zbraň vystreľuje buď inertné cvičné loptičky alebo guličky s práškovým korením až do vzdialenosti 20 m s presným zamierením a celkovo môže dosiahnuť výstrel až do vzdialenosti 53 m. Po dopade sa rozlomia uvedené loptičky alebo guličky rozptýlia a vytvoria 2 m široký oblak korenia s požadovaným účinkom, takže pri jej použití nie je nutné priamo zasiahnuť útočníka. Pri zásahu oblakom korenia cieľové subjekty pociťujú silné pálenie v tvári, mimovoľné zatvorenie očí a nadmerné kýchanie a kašľanie, čo zakročujúcemu policajtovi poskytne dostatok času na dokončenie služobného zákroku s cieľom zamedziť v pokračovaní protizákonnej činnosti útočníka. Náraz loptičky alebo guličky na pokožku tiež spôsobuje fyzickú bolesť a samotný zvuk streľby z odpaľovacieho zariadenia môže často vydesiť a silne odradiť potenciálnych útočníkov skôr, než sa priblížia do neprijateľného kontaktu zasahujúceho policajta, resp. operátora. Uvedená neletálna zbraň má kompaktný dizajn s tvarovanou rukoväťou a bezpečnostným spínačom, vďaka ktorému je manipulácia s ňou jednoduchá a bezpečná. Navyše je svetlo oranžovéj farby, vďaka čomu si ju policajt nepomýli s letálnou zbraňou. Predmetná neletálna zbraň „SABRE“ je dodávaná so zásobníkom, ktorý pojme až sedem projektilov. Pri streľbe je eliminovaný tzv. „spätný ráz“ neletálnej zbrane.[2]

Umiestnenie a nosenie tejto neletálnej zbrane musí byť v puzdre a na opačnej strane ako má policajt umiestnenú služobnú zbraň, presne tak, ako sa to odporúča pri používaní

[2]https://www.thehomesecuritysuperstore.com/products/sabre%C2%AE-pepper-spray-launcher-home-security-defense-kit; https://www.sabrered.com/personal-safety-training

dištančného elektrického paralyzátora „Taser“[3], ktorý je používaný v Policajnom zbore. V prípade, ak je policajt vystrojený taktickou alebo nosnou vestou s konverziou na uchytenie púzdra prostredníctvom tzv. „mole systému“, je žiaduce jeho umiestnenie a nosenie na tejto veste.

Výhodou neletálnej zbrane „SABRE“ oproti „TASER“ je tá, že nepoužíva zdroj napätia, ktorý má svoju kapacitu pri používaní, je možné ho použiť aj proti útočiacemu psovi a ďalšou výhodou je aj pomer ceny, ktorá sa však môže vplyvom vývoja svetových trhov meniť.

Policajnému zboru Slovenskej republiky boli doručené otázky na skúsenosti a názor o používaní neletálnej zbrane „SABRE“ zo strany zástupcov zložiek maďarskej polície, ktorá uvažuje o zavedení predmetnej neletálnej zbrane do výzbroje svojich operátorov.

„BolaWRAP“ Technologies

Americká spoločnosť „Wrap Technologies, Inc.“ je globálny líder vo vývoji inovatívnych technológií a služieb v oblasti verejnej bezpečnosti a rozvoja nesmrtiacich/neletálnych technológií pre potreby agentúr presadzujúcich a zabezpečujúcich právo.

„BolaWrap“ je nesmrtiaci - neletálny prostriedok na obmedzenie pohybu osôb. „BolaWrap“ vystrelí šnúru, ktorá môže omotať trup alebo nohy cieľového subjektu až zo vzdialenosti 8 m. Vzniknutý úväzok má obmedziť pohyb osoby a umožniť príslušníkom bezpečnostných zložiek vykonať služobný zákrok bez použitia hrubej sily, využiť neletálny prostriedok na odvrátenie protiprávneho konania, šetriť zdravie a život všetkých zúčastnených strán v predmetnom konaní. V prospech uvedeného technologického pokroku hovoria pozitívne vyjadrenia na systém používajúcich operátorov polície. Zariadenie sa používa za špecifických okolností vrátane prípadov, keď jednotlivci trpia problémami duševného zdravia. Je to jeden z mnohých nástrojov, ktoré používajú policajní operátori v Spojených štátoch amerických. [4]

Uvedené záchytné zariadenie je svojou vývojovou spoločnosťou označované ako neletálny prostriedok a „ručné diaľkové zadržiavacie zariadenie“ schopné vystreliť osemmetrový kevlarový popruh rýchlosťou 640 stôp za sekundu (v prepočte približne 195 m) a má vstavaný laser na zvýšenie presnosti. Má dosah 10 až 25 stôp (v prepočte približne 3 m až 7 m), takže môžete zariadenie rýchlo použiť a odvrátiť hrozbu okamžite, skôr než sa situácia vyhrotí. Subjekt, proti ktorému je neletálny prostriedok použitý, je zadržiavaný takmer bezbolestne, alebo len s minimálnou bolesťou a zároveň umožňuje policajným operátorom riešiť relevantnú situáciu pri služobnom zákroku. Recyklovateľný 8 stôp dlhý popruh (v prepočte 2,5 m) je silný 380 libier (v prepočte 172 kg) a zamotáva sa tzv. „protihrotmi“, aby bezpečne „obalil, omotal“ cieľový subjekt a ľahko ho znehybnil. V súčasnej dobe je zariadenie určené iba pre operátorov v oblasti presadzovania práva a podľa výrobcu si jeho používanie vyžaduje oficiálne školenie.

[3] MARCZYOVÁ K., ŠIMONOVÁ J., MARKOVÁ V. Policajno-právne aspekty služobných zákrokov, s. 247.

[4] https://wrap.com/bolawrap/

[5]

VELCRO Handcuffs - putá na suchý zips

Inovatívny, jednoduchý, finančne nenáročný, zároveň významný pohyb obmedzujúci prostriedok využívaný nielen bezpečnostnými zložkami krajín Európskej únie, ale v neposlednom rade aj operátormi vykonávajúcimi readmisné aktivity a registráciu migrantov v Grécku, pôsobiacich pod gesciou agentúry FRONTEX - Európska agentúra pre pohraničnú a pobrežnú stráž.

„VELCRO Handcuffs“ pohyb obmedzujúci prostriedok je formálne známy ako „manžeta na núdzovú reakciu“ (z anglického ERC - Emergency Response Cuff, ďalej len „ERC“), tiež nazývaný aj „mäkká manžeta“ kvôli jeho pevnej tkanine. Jednoducho povedané, ide o putá na suchý zips. Toto „zadržiavacie“ zariadenie bolo v Spojených štátoch amerických povolené pre zdravotnícke a policajné služby, a to po odbornom medicínskom posúdení a vývoji komplexného školiaceho programu na jeho použitie v rôznych prostrediach, kde si získava pozornosť a popularitu.

„VELCRO Handcuffs“ pri systemizačnom zavedení do výstroja Policajného zboru by šetril náklady spoločnosti. V Policajnom zbore sa používajú okrem kovových pút aj tzv. „jednorázové plastické putá“, ktoré častokrát spôsobujú prevažne rezné zranenia pri ich použití i uvoľňovaní z eliminácie subjektu, voči ktorému boli použité.

[5] https://www.bbc.com/news/world-us-canada-50657989; december 2019

VELCRO Handcuffs - z anglického názvu ERC - Emergency Response Cuff[6]

Príklad jednorázových plastických pút používaných v Policajnom zbore na Slovensku

ERC - „VELCRO Handcuffs“ má dve dĺžky univerzálneho suchého zipsu, zviazané a zošité na jednom konci, kde dvojica D-krúžkov umožňuje, aby sa špičky dĺžok suchého zipsu (kompresných popruhov) prevliekli a vytvorili kruhové manžety. Na dotyk tkanina ERC budí dojem, že je extrémne húževnatá, ale tiež prekvapivo pružná a skutočne jemná na dotyk. Táto poddajnosť materiálu je dôležitá pri aplikácii „VELCRO Handcuffs“ pri eliminácii cieľového subjetu. Súčasný model „VELCRO Handcuffs“ obsahuje nový dizajn D-krúžku, zavedený s cieľom zaistiť, aby vkladanie a vyberanie kompresných popruhov bolo pre operátorov čo najjednoduchšie. Výrobca taktiež zvýšil pevnosť D-krúžkov na najvyššiu úroveň. Dôležitá skutočnosť, ktorú je potrebné poznamenať je, že pri použití vzniká relatívny komfort zadržania aj pre subjekt eliminovaný týmto neletálnym prostriedkom. „VELCRO Handcuffs“ pri aplikácii nezanecháva stopy na tele a bolestivý pocit. Toto je kľúčový rozlišovací prvok pri zvažovaní použitia alternatív k „VELCRO Handcuffs“ a rôznych druhov kovových a plastových pút. Kovové a plastové putá pri používaní často zanechávajú stopy na tele, pri aplikácii často na tele sčervenajú miesta, alebo môžu vzniknúť aj pomliaždeniny. Nastáva tu moment nutného uvedomenia si faktu potenciálnych občianskoprávnych nárokov, ktoré z toho môžu vyplývať v úlohe odborného svedka alebo vykonávateľa obmedzujúceho právo. Výhoda v podobe relatívneho pohodlia a bezpečnosti sa javili ako jedna z hlavných prospešných vlastností, ktoré spomínali tímy operátorov agentúr zabezpečujúcich presadzovanie práva pri používaní uvedeného neletálneho prostriedku. V neposlednom rade „VELCRO Handcuffs“ znižujú stigmatizáciu „policajného zákroku“, ktorá je sprevádzaná používaním kovových a plastových pút. „VELCRO Handcuffs“ je súčasťou skupiny produktov, ktorá začala pásom núdzovej reakcie (z anglického - Emergency Response Belt - ERB, ďalej len „ERB“), v policajnom žargóne známy aj pod označením „medveď“. ERB je zadržiavacím zariadením z USA, ktoré má veľmi úspešnú históriu pri použití vo všetkých druhoch intervencie. Vo Veľkej Británii je pri kontrole násilných subjektov toto zariadenie používané takmer dve desaťročia, pričom ho začali používať policajné agentúry pri kontrole ľudí napríklad s poruchou správania.

Samozrejme, aj používanie „VELCRO Handcuffs“ si vyžaduje výcvik na odborné používanie, skladovanie a údržbu.

[6] https://www.dynamis.training/restraint-training-soft-cuff-as-the-least-restrictive-option-part-1/

Záver

Policajt pri výbere optimálneho donucovacieho prostriedku musí brať do úvahy množstvo determinantov v čase i priestore, ktoré jeho použitie ovplyvňujú. Pre efektívnosť použitia neletálnych prostriedkov v policajnej praxi má svoje opodstatnenie adekvátna služobná príprava, neustále zdokonaľovanie a upevňovanie návykov a zručností prostredníctvom výcviku, ovládanie taktiky vykonania služobného zákroku, postupnosti a gradácie použitia neletálnych prostriedkov. V niektorých prípadoch samotná demonštrácia sily, výstroja a výzbroje, prípadne použitie varovného výstrelu, alebo skôr demonštrácie účinku z neletálnej zbrane (obzvlášť výboja z tasera), či zamierenie laserom, svietidlom, zvlášť laserovým zameriavačom, dokážu optimálne a bez ujmy na živote a zdraví dosiahnuť cieľ sledovaný služobným zákrokom.

Zodpovednosť za použitie donucovacích prostriedkov má zo zákona primárne konkrétny policajt, ktorý aplikoval (verme, že tú správnu) úvahu pri ich výbere a pri použití. Uvedené konštatovanie nenegujú ani zákroky pod jednotným velením, keď sa mnohí vecne príslušní výkonní operátori mylne domnievajú, že kompletná zodpovednosť za činnosť je na veliacom operátorovi.

Neletálne prostriedky pri výkone služby policajnými operátormi na mieste služobného zákroku môžu byť cenným nástrojom orgánov činných v trestnom konaní šetriacich život a zdravie všetkých zúčastnených subjektov a dokážu poskytnúť situačné povedomie pre policajných operátorov o potenciálne nebezpečnom prostredí.

Ako je uvedené vyššie, pokiaľ ktorákoľvek spoločnosť/štát bude šetriť na bezpečnosti, je riziko, že o bezpečnosť a poriadok v spoločnosti príde. Bezpečnosť v tomto zmysle vnímame ako výsledok súboru determinantov pozostávajúcich z výcvikových priestorov pre políciu, výcvikových trenažérov, úrovne vycvičenosti jednotlivcov, výzbroje a výstroja, inovatívnych prostriedkov, právnej a sociálnej istoty, kariérneho postupu, možnosti vzdelávania, pracovného prostredia na základniach jednotlivých útvarov Policajného zboru, akceptácie a dodržiavania zákonov, nariadení, pokynov, zákonnosti, spravodlivosti, ale aj ľudskosti, odbornosti, skromnosti a pokory.

Literatúra

MARCZYOVÁ K., ŠIMONOVÁ J., MARKOVÁ V. Policajno-právne aspekty služobných zákrokov. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2021. ISBN 978-80-7380-877-8

Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov

Výcvikové materiály autora a Odboru výcviku Prezídia Policajného zboru Bratislava

Internetové zdroje

https://www.bbc.com/news/world-us-canada-50657989; december 2019

https://www.thehomesecuritysuperstore.com/products/sabre%C2%AE-pepper-spray-launcher-home-security-defense-kit

https://www.sabrered.com

https://www.dynamis.training/restraint-training-soft-cuff-as-the-least-restrictive-option-part-1/

https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality_cs

Keywords: coercive means, non-lethal means, non-lethal weapons, handcuffs

Summary

If the person does not abandon their unlawful action after the verbal warning given by a police officer, the police officer has the right to use the means of coercion defined by law, including the so-called non-invasive technical devices and non-lethal weapons. The technical means and non-lethal weapons in question directly infringe the person's fundamental rights and freedoms, but their application should not cause unjustified harm, nor should the interference with their rights and freedoms go beyond the extent necessary to achieve the purpose. The author defines the possibilities of using selected non-invasive technical means, which have been developed and existed, but mainly in the eastern countries of the European Union, are used to a minimal extent. Given the specificity and originality of the non-invasive technical and non-invasive coercive measures in question, also their innovative and necessary introduction into police service, we find it important to consider their utilisation in compliance with European Union law and the principle of proportionality.

pplk. PaedDr. Marián Pogány
starší referent špecialista
Odbor výcviku Prezídia Policajného zboru
e-mail: pogany.marian@gmail.com

Recenzent: pplk. doc. JUDr. Mgr. Jana Šimonová, PhD.